

CAPITOLUL I

Rusia și intrarea României în război de partea Antantei (august 1916)

În vara anului 1916, Rusia a suferit o serie de înfrângeri pe fronturile din Galiția și Bucovina, iar trupele germane dădeau puternice lovituri pe câmpul de luptă de la Verdun. Din aceste motive, Antanta a început să devină mai concesivă, îmbinând promisiunile cu presiunile diplomatice. Guvernul român condus de Ion I.C. Brătianu ezita însă în asumarea angajamentului suprem, cerând garanții militare și politice. România nu dorea să participe oricum la război. Sesizând acest lucru, contele de Saint-Aulaire, ministrul Franței la București în anii primei conflagrații mondiale, aprecia că România „nu putea intra cu ușurință și fără să fi avut maximum de garanții într-un război în care era în joc existența ei”¹. În fond, țara noastră avea nevoie de o cooperare și coordonare a operațiunilor militare, inclusiv în susținerea logistică a armatei sale. Ceea ce deranja mult Înaltul comandament țarist, după cum arăta generalul Iuri Danilov, era „dorința românilor de a păstra armatei lor o completă independență și intenția lor de a executa în mod liber o ofensivă spre Transilvania”². În acest scop,

armata română avea nevoie de acoperirea mobilizării sale printr-o ofensivă aliată în Balcani și prin trimiterea în Dobrogea a 200.000 de soldați ruși spre a preîntâmpina aici un atac germano-bulgar. În iulie 1916, colonelul Rudeanu a intervenit pe lângă autoritățile aliate pentru activizarea frontului de la Salonic. La un dejun organizat de ministrul României la Paris, Alexandru Lahovary, în onoarea locotenent-colonelului englez Charles A. Court Repington, corespondent militar al cotidianului londonez „The Times”, colonelul Vasile Rudeanu, atașatul militar al României la Paris, și-a exprimat nedumerirea față de atitudinea celor 350.000 de soldați aliați de la Salonic, „plantați acolo ca să contemple cerul”. Potrivit ofițerului englez, nu se putea pretinde că nu sunt ocupați: „Așteptam să vadă din ce parte avea să bată vântul în România”³. Țării noastre i se reproșa că tergiversează intrarea în luptă alături de aliați. Motivul amânării era, în opinia lui Ion I.C. Brătianu, fapt relatat contelui de Saint-Aulaire, atitudinea Rusiei care „nu scapă un prilej să ne sporească neîncrederea (...). Niciodată nu i-a venit în minte să compenseze măcar în parte, printr-un gest spontan, răpirea Basarabiei (...). Știți că nu se pot obține de la ea garanțiile pe care le socotesc indispensabile.”^{3bis}

Presiunile diplomatice ale aliaților erau tot mai puternice. Primul ministru al Franței, Aristide Briand, a amenințat Bucureștii, în iulie 1916, că dacă „România nu prinde ocazia prezentată, ea nu va mai avea

posibilitatea de a deveni un mare popor prin unirea tuturor fiilor săi”⁴. La rândul său, Joseph Joffré își exprima indignarea și nemulțumirea, în iulie 1916, cu prilejul unei convorbiri avute cu colonelul Vasile Rudeanu față de tergiversarea intrării României în luptă. Afirma comandantul militar francez: „Toate condițiile puse de domnul Brătianu ca România să intre imediat au fost satisfăcute și totuși domnul Brătianu continuă să șovăie, să argumenteze și să obiecteze”⁵.

Împăratul Nicolae al II-lea al Rusiei, văr cu Regina Maria a României, scria și el, în iulie 1916, Regelui Ferdinand pe un ton energic: „Intervenția armatei României este pentru moment foarte propice; mai târziu, ea va înceta să mai intereseze Rusia”⁶. Generalul rus Alexeev, șeful Marelui Cartier General Rus, s-a lăsat greu convins de necesitatea ca armata română să nu atace în sud. El a acceptat târziu și cu greutate ideea ca România să nu declare război Bulgariei. Comandantul șef al armatei ruse a fixat chiar termenul limită de intrare în acțiune a trupelor române cel mai târziu la 7/20 august 1916. Alexeev a autorizat, la 1 iulie 1916, pe atașatul militar al Rusiei la București, colonelul Tatarinov, să comunice lui Ionel Brătianu și generalului Dumitru Iliescu, șeful Marelui Stat Major al armatei române, „să se unească cu noi acum ori niciodată”⁷. Atitudinea generalului rus se explică prin faptul că un atac al armatei române în sudul Dunării ar fi descongestionat frontul galițian, căci Germania și Austro-Ungaria ar fi fost nevoite să retragă aici

importante forțe militare. Totodată, flancul sudic al frontului rus era astfel asigurat. Armata rusă din zonă obținea în felul acesta un avantaj strategic deosebit. Comandamentul rus a cerut intrarea grabnică a armatei române alături de Antantă și pentru faptul că Puterile Centrale erau gata să atragă România de partea lor, fapt care ar fi creat serioase probleme forțelor militare ruse. Această alternativă ar fi redeschis problema Basarabiei.

Anglia considera și ea că România trebuie să intre în luptă, fapt susținut de mareșalul englez Sir William Robertson, șeful de Stat Major al armatei britanice. Guvernul român nu era de acord cu planul propus de anglo-franco-ruși privind organizarea atacului împotriva Bulgariei. Armatele aliate, pe de o parte, și cele româno-ruse, pe de altă parte, urmau să prindă ca într-un clește forțele germano-bulgare, urmând ca apoi forțele unite ale Antantei din Balcani să pătrundă în Transilvania. Aliații se lăsau greu convingși că România nu putea declara război Bulgariei, cu care nu avea nici un litigiu teritorial. A. Briand considera însă că nu se punea problema declarării războiului Bulgariei de către România, deoarece oricum germanii îi vor determina pe bulgari să atace Regatul Român și, în acest caz, rușii ar fi trebuit să intre în acțiune alături de români care nu dispuneau de forțe suficiente în Dobrogea și pe Dunăre.⁸ Această alternativă, din punct de vedere militar, strategic, era destul de realistă, ea fiind susținută și de unii generali români în frunte cu Alexandru

Averescu, renumit pentru pregătirea sa de ordin strategic. Ion I.C. Brătianu nu era de acord cu planul aliat din sudul Dunării, deoarece se temea că va fi acuzat în epocă și de posteritate că a angrenat România într-un război de cucerire. În opinia sa, scopul intrării armatei române în acțiune era realizarea desăvârșirii unității naționale românești, prin eliberarea și unirea Transilvaniei, Banatului și Bucovinei cu România. Totuși, aliații au supraestimat rolul și îndeosebi forța armatei anglo-franceze de la Salonic, alcătuită mai ales din trupe coloniale. La 23 iulie 1916, România, reprezentată de colonelul V. Rudeanu, a semnat cu aliații o convenție privind cooperarea militară între cele două părți. Anglo-franco-rușii se angajau să pornească ofensiva pe toate fronturile, cu deosebire în Balcani, cu opt zile înaintea mobilizării armatei române. În aceeași zi a fost trimis un ordin generalului Maurice Sarrail, prin care se preconiza începerea ofensivei odată cu 1 august, pentru atragerea unui număr cât mai mare de forțe bulgare. Odată cu declanșarea operațiunilor militare, în sudul Dunării, armatele aliate de la Salonic, combinându-și acțiunea cu armata ruso-română, se vor preocupa de distrugerea unităților dușmane. Planul de operații, întocmit de generalul Sarrail în 19 iulie și aprobat câteva zile mai târziu, prevedea: „1) Armata sârbă va ataca în vestul Vardarului; 2) Armata franceză va ataca în direcția pe care o credeți preferabilă, fie în Valea Vardarului, fie în regiunea Dorian; 3) Armata engleză va ataca în zona pe care i-o rezervați și nu se

va mărgini la operații defensive și demonstrative”⁹.

În vara anului 1916, aliații se pronunțau pentru grabnica intrare a României în război, dat fiind situația militară dificilă în care se aflau. La 2 iulie 1916, generalul Joffré scria atașatului militar al Franței la București, maiorul Pichon, cerându-i să-l informeze urgent pe Ion I.C. Brătianu că „situația dictează armatei române să intervină acum ori niciodată”.¹⁰ Același slogan era lansat și de generalul Mihail Vasilevici Alekseev, șeful Marelui Stat Major al armatei ruse.

Leit-motivul acelor zile agitate era „acum ori niciodată”. România nu avea altă alternativă. La 4/17 august 1916, guvernul român pe de o parte, reprezentat chiar de premierul Ionel Brătianu, și statele membre ale Antantei: Franța, Anglia, Rusia și Italia, prim miniștrii lor plenipotențieri la București (contele Saint-Aulaire – Franța, Sir George Barklay – Anglia, D. Stanisslav-Poklewski-Koziel, în numele Rusiei, și baronul Fasciotti – din partea Italiei), au semnat tratatul politic și convenția militară. Prin tratatul politic, puterile Triplei Înțelegeri se obligau „să garanteze integritatea teritorială a Regatului Român pe toată întinderea frontierelor sale actuale” și îi recunoșteau dreptul de a uni Transilvania și Bucovina, după victoria finală a aliaților prin tratatele de pace. Recunoașterea dreptului legitim al poporului român de a-și înfăptui unitatea sa națională era, fără îndoială, un mare succes al diplomației românești, care deschidea astfel drumul realizării acestui deziderat secular. Tratatul stipula, de

asemenea, obligația ambelor părți de a nu „încheia pace separată sau pace generală decât împreună și în același timp”.¹¹

Prin convenția militară, semnată de atașajii militari ai celor patru mari puteri antantiste – colonelul Despres (Franța), locotenent-colonelul Tomson (Anglia), colonelul Tatarinoff (Rusia) și locotenent-colonelul Ferigo (Italia), respectiv Ion I.C. Brătianu – România se obliga să intre în război alături de Antantă, cel mai târziu la 15/28 august 1916, la opt zile după ofensiva de la Salonic a aliaților. Se stabileau direcțiile colaborării cu celelalte armate aliate, în special cu cea rusă. Flota țaristă trebuia să asigure, începând cu data de 12/25 august 1916, securitatea portului Constanța. De asemenea, armata de uscat a Rusiei se angaja prin convenția menționată să determine succesul operațiunilor armatei române printr-o puternică ofensivă în Bucovina. Tot prin acest document, armata rusă avea obligația ca, în momentul mobilizării trupelor române, să expedieze în Dobrogea un corp expediționar rus alcătuit din două divizii de infanterie și una de cavalerie, pentru a coopera cu armata română în contra celei bulgare. Aliații se angajau, de asemenea, să organizeze o ofensivă pe teatrele lor de operațiuni militare. Ei se obligau să furnizeze armamentul și muniția atât de necesare unităților noastre, minim 300 tone pe zi.¹² Din păcate, puterile Antantei nu și-au respectat decât parțial angajamentele

asumate, fapt care a creat probleme foarte serioase României.

Deși au fost iscălite tratatul politic și convenția militară, Rusia nu era mulțumită. Potrivit generalului rus A. A. Mossolov, ministrul plenipotențiar al Rusiei în România (1916-1917), autoritățile țariste de la Petrograd au înmânat, la 11/24 august 1916, un ultimatum guvernului român: „pe de o parte îi făcea promisiuni importante și ademenitoare (Transilvania, Banatul, Bucovina, pe cât se pare și gurile Dunării), pe de alta anunța intrarea unei armate rusești, formată din 100.000 de oameni, pe teritoriul românesc, lăsându-i României posibilitatea să aleagă între primirea acestei armate ca prietenă sau dușmană”.¹³

După semnarea acestor două acte la 14/27 august 1916, Regele Ferdinand a convocat un Consiliu de Coroană în Palatul de la Cotroceni, la care au participat, pe lângă membrii cabinetului condus de Ion I.C. Brătianu, o serie de personalități politice cunoscute: șefi de partide, foști miniștri sau prim-miniștri: Take Ionescu, Nicolae Filipescu, Petre P. Carp, Titu Maiorescu, Alexandru Marghiloman și alții. Consiliul a fost deschis de Regele Ferdinand care, în cuvântul său, a precizat că situația este de așa manieră încât „nu mai putem sta în neutralitate. Cred că de aci înainte victoria Puterilor Centrale este exclusă. Guvernul meu a avut consfătuiri cu unul din grupurile beligerante; el crede că momentul a venit. Eu, după matură reflecție

și după lupte interne pe care le veți înțelege și din care am ieșit biruitor asupra mea, înclin mai mult pentru opinia Guvernului meu”.¹⁴ Era vorba deci de intrarea în război contra Puterilor Triplei Alianțe. În fapt, hotărârea era deja luată. Relevând acest lucru, I.G. Duca, membru al guvernului, participant la eveniment, a scris în amintirile sale următoarele: „În rezumat, Regele Ferdinand a spus că a convocat pe mai-marii țării nu ca să le ceară un sfat, căci hotărârea lui este luată, ci să le ceară sprijinul. În situația actuală, neutralitatea nu mai este cu puțință. România trebuie să ia o hotărâre și să aleagă. Soarta războiului înclină spre înțelegere, dar, oricum ar fi, România nu poate fi alături de Puterile Centrale, căci ar însemna să mergem împotriva întregii evoluțiuni istorice a neamului nostru”.¹⁵

După discursul regelui a urmat la cuvânt Ion I.C. Brătianu, care a justificat intrarea României în război de partea Triplei Înțelegeri prin faptul că „Azi, toată latinitatea este în tabără contra Germaniei (...). Războiul de uzură azi răstoarnă șansele în favoarea celor cu rezerve mai mari, iar Bulgaria, luând locul nostru în Orient, nouă ne este imposibil să stăm lângă germani. În sistemul de la 1883 eram aliați cu Italia în contra Rusiei; azi, Italia este lângă Rusia. Încetul cu încetul, fără grabă, am ajuns la garantarea intereselor noastre: pentru neutralitate am avut asigurări, nu garanții. Azi, problema este să nu renunțăm la orice am putea obține prin victoria Antantei sau să intrăm în război. Eu m-am angajat desăvârșit”¹⁶. Comentând discursul șefului

CUPRINS

CAPITOLUL I

Rusia și intrarea României în război de partea Antantei (august 1916)	5
--	---

CAPITOLUL II

Revoluția rusă din februarie-martie 1917 și România	56
--	----

CAPITOLUL III

Românii și rușii în marea epopee de la Mărăști, Mărășești și Oituz din vara anului 1917	106
---	-----

CAPITOLUL IV

Bolșevismul trece Prutul (noiembrie 1917-ianuarie 1918)	161
--	-----

CAPITOLUL V .....

Unirea Basarabiei cu România în contextul relațiilor româno-ruso-ucrainene	228
---	-----

CAPITOLUL VI

Desăvârșirea unității naționale românești în toamna anului 1918 și relațiile româno-ruso-ucrainene ...	265
---	-----

Capitolul VII

Rusia și România la Conferința de pace de la Paris (1919 – 1920)	299
---	-----

ANEXE .....

351